

Warszawa, dnia 5 sierpnia 2015 r.

KMP.573.6.2015.JJ

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Czaplunku
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej: OPCAT) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 11-12 maja 2015 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Czaplunku (zwanego dalej: ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Przemysław Kazimirski, Piotr Rafalski (prawnicy) oraz dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli KMP było sprawdzenie na miejscu sposobu przestrzegania praw nieletnich, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu ośrodka przedstawionych przez Jolantę Laaser - wicedyrektora MOW;
- oglądzie pomieszczeń ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanek, świetlic, sal lekcyjnych, sanitariatów, etc.,
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowanekami ośrodka,
- analizie m. in. akt osobowych wychowanek, zeszytu ewidencji wychowanek, dokumentacji medycznej.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali wicedyrektora Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Czaplunku o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumenty oraz notatki służbowe związane z funkcjonowaniem placówki.

2. Informacje ogólne

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Czaplunku rozpoczął swoją działalność 1 września 2012 r. Jest placówką nieferyjną dla nieletnich dziewcząt (w wieku od 13 do 18 lat) niedostosowanych społecznie. Uchwałą Rady Pedagogicznej MOW z dnia 5 lipca 2013 r. w Statucie wprowadzono zmianę polegającą na wskazaniu, iż ośrodek jest placówką o charakterze resocjalizacyjno-rewalidacyjnym dla dziewcząt niedostosowanych społecznie w normie intelektualnej oraz dla dziewcząt niedostosowanych społecznie niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim.

Organem prowadzącym placówkę jest Powiat Drawski. Nadzór pedagogiczny nad działalnością MOW sprawuje Zachodniopomorski Kurator Oświaty w Szczecinie. Pojemność ośrodka wynosi 48 miejsc. W dniu wizytacji w placówce było 41 wychowanek, w tym 3 urlopowane. Ponadto 2 nieletnie przebywały na przepustce, 1 była hospitalizowana, zaś 2 nieletnie posiadały skierowanie do placówki, ale nie zostały jeszcze do niej doprowadzone. Najmłodsza wychowanka miała 15 lat, zaś 2 najstarsze ukończyły w tym roku 18 lat.

W placówce funkcjonują 4 grupy wychowawcze. W dniu wizytacji liczba nieletnich w tych grupach nie przekraczała 12. Dyżur nocny w ośrodku w dni pracujące pełni 1 wychowawca i 1 pracownik niepedagogiczny.

3. Personel

Ośrodek zatrudnia 35 pracowników (31,13 etatów), w tym 27 osób (23,13 etatów) to personel pedagogiczny. Wśród kadry pedagogicznej jest psycholog i pedagog, którzy pracują naprzemiennie, od poniedziałku do piątku oraz w co drugą sobotę w godzinach 8.00-14.00/14.00-19.00.

Większość pracowników pedagogicznych posiada wyższe wykształcenie (23 osoby), pozostałe osoby – wyższe zawodowe (licencjat). Prawie wszyscy natomiast mają ukończone studia podyplomowe z zakresu oligofrenopedagogiki (20 osób). Wśród kadry pedagogicznej zatrudnionych jest 6 mężczyzn.

Pracownicy uczestniczyli w licznych szkoleniach m.in.: „Przestrzeganie praw dziecka jako standard pracy placówki resocjalizacyjnej” organizowanych przez Centrum Praw Dziecka (12 osób), „Ochrona danych osobowych i bezpieczeństwo informacji w pracy nauczyciela. Aspekt praktyczny” (22 osoby), „Kształtowanie kompetencji społecznych z

elementami TZA” (4 osoby), „Kreatywne rozwiązywanie konfliktów” (15 osób), „Diagnoza jako punkt wyjścia do indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego” (7 osób).

W ocenie przedstawicieli KMP przygotowanie merytoryczne kadry pedagogicznej należy ocenić bardzo wysoko.

4. Warunki bytowe

W budynku, w którym obecnie znajduje się MOW, wcześniej mieścił się internat. Po utworzeniu ośrodka przeprowadzono w budynku kompleksowy remont, tak by był on dostosowany do warunków, jakie powinny odpowiadać młodzieżowym ośrodkom wychowawczym. Na parterze znajdują się pomieszczenia administracji, łazienki, biblioteka oraz klasy, w których odbywają się zajęcia dydaktyczne. Część internatowa usytuowana jest na piętrze. Natomiast na strychu znajdują się pomieszczenia wyłączane z użytku, które po ewentualnym remoncie można również wykorzystać na potrzeby ośrodka.

Sypialnie wychowanek są 2, 3 i 4-osobowe. Wyposażone są w łóżka, szafki do przechowywania rzeczy osobistych, biurka i krzesła. Warunki panujące w tych pomieszczeniach należy ocenić jako dobre. Łazienki i toalety umieszczone są na korytarzu, poza pojedynczymi pokojami, które posiadają sanitariaty. Wszystkie sanitariaty zapewniają nieletnim intymność podczas korzystania z nich. W trakcie wizytacji w łazienkach szkolnych brakowało mydła i jednorazowych ręczników.

Każda grupa dysponuje własną świetlicą oraz kuchenką grupową, w której przygotowywane i spożywane są posiłki. W poszczególnych grupach znajdują się także pralki, w których podopieczni mogą samodzielnie prać swoje rzeczy. Pomieszczenia są odpowiednio wyposażone w meble i sprzęty. W ocenie przedstawicieli KMP nieletnie mają dobre warunki do nauki i wypoczynku.

Posiłki w ciągu tygodnia dostarczane są przez firmę cateringową, natomiast w weekendy wychowanki przygotowują jedzenie samodzielnie w kuchenkach grupowych. Taką praktykę należy ocenić bardzo dobrze, jako krok w kierunku usamodzielnienia.

Wychowanki mogą korzystać w ramach zajęć wychowania fizycznego z hali gimnastycznej (przy Zespole Szkół w Czaplunku). Dodatkowo od 2014 r. w ośrodku działa sala fitness, gdzie wychowanki mają dostęp do m.in. rowerów stacjonarnych i ping-ponga. Ponadto ośrodek wyposażony jest w kompletny sprzęt do aktywnego spędzania czasu, np. rowery, rolki, sanki, namioty, plecaki, kije do nordic walkingu etc. W ocenie przedstawicieli KMP takie zaopatrzenie i warunki należy ocenić bardzo wysoko.

Do ośrodka należy przyległy do budynku teren, na którym znajduje się ogród.

Uwagę wizytujących zwrócił brak pokoju do odwiedzin. Odwiedziny wychowanków odbywają się w głównym holu. Miejsce to nie zapewnia jednak warunków prywatności ani swobody rodzinom i nieletnim. Pracownicy KMP zalecają zatem zorganizowanie pomieszczenia, w którym w warunkach intymności i prywatności mogłyby się odbywać odwiedziny nieletnich.

Ośrodek dysponuje biblioteką, która w ofercie ma dużą liczbę pozycji książkowych oraz czasopism.

Monitoringiem wizyjnym objęto teren zewnętrzny, korytarze oraz świetlice. Obraz z nagrań przechowywany jest ok. 2 tygodni, a następnie nadpisywany przez kolejne nagrania. Podgląd z monitoringu jest w pokoju wychowawców.

Kwestia stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat jest w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że monitorowanie szkół i placówek oświatowych może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych. Jak się wydaje regulacji na gruncie ustawowym wymaga nie tylko upoważnienie do instalowania na terenie szkół i placówek oświatowych sieci monitoringu wizyjnego, ale także wskazówki merytoryczne dotyczące zasad i celów montowania kamer monitorujących, sposobu postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie do oznaczenia terenu monitorowanego.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadne dokonanie zmian aktualnie obowiązujących regulacji, aby ograniczyć możliwość instalowania kamer monitorujących w szkołach i placówkach oświatowych do miejsc wyraźnie wskazanych w przepisach prawa. Nie ulega także wątpliwości, że możliwość instalowania na terenie szkół sieci monitoringu wizyjnego powinna wynikać z przepisów rangi ustawowej, a ewentualne upoważnienie do wydania aktu wykonawczego musi być zgodne z wymaganiami, o których

mówi przepis art. 92 ust. 1 Konstytucji. Do chwili obecnej takie unormowania nie zostały wprowadzone. Omawianą kwestię należy uznać za problem systemowy, który jest w dalszym ciągu monitorowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

5. Sytuacja osób z niepełnosprawnością

Należy podkreślić, iż placówka nie jest przystosowana do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Mimo że w MOW nie przebywała wychowanka mająca trudności w poruszaniu się, to specyfika ośrodka daje podstawy do uznania, że do grona podopiecznych może dołączyć osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim lub o kulach. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki.

W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie placówki do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się. Pracownicy KMP zaznaczają, że pewne modernizacje pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic) nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.), zwanego dalej: rozporządzeniem, młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 rozporządzenia. Przy rozbudowie lub przebudowie, należy więc uwzględnić m.in. kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Ponadto zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą również osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia.

W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają uwzględnić kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością, przy rozbudowie lub przebudowie placówki.

6. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych wychowanki podkreślały, że pracownicy ośrodka są do nich przyjaźnie nastawieni. Wszystkie dziewczęta potrafiły wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Ponadto nieletnie żywią przekonanie, że ich sytuacja i zachowanie podczas pobytu w ośrodku może się zmienić lub już zmieniła się na lepsze. Atmosfera panująca między wychowankami również była pozytywna.

Wobec nieletnich powracających do ośrodka z przepustek stosuje się wyrywkowe badania na obecność alkoholu lub narkotyków w organizmie. Przedstawiciele KMP zwracają uwagę w tym miejscu, że ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz. U. z 2014 r., poz. 382, tekst jedn., dalej zwana upn.) nie daje możliwości osobie innej niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b upn.). W związku z tym należy uznać, iż personel placówki nie ma prawa zobowiązania nieletniego do poddania się takim badaniom. Nadto treść § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. *w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem* (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226) wskazuje, że w sytuacjach kryzysowych takich jak używanie przez wychowanków środków odurzających lub substancji psychotropowych, pracownicy m.in. MOW podejmują działania interwencyjne polegające na powiadomieniu rodziców i Policji. Nic zatem nie stoi na przeszkodzie, aby wykonać badanie, jeżeli jest konieczne, ale działania w tym zakresie mogą być podjęte tylko przez Policję i tylko w stosunku do osób, co do których zachodzi podejrzenie, że przestępstwo lub wykroczenie zostało popełnione po spożyciu alkoholu (art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*). Pracownicy KMP zalecają zatem odstąpienie od przeprowadzania badań na obecność alkoholu i narkotyków przez personel MOW.

Ponadto wątpliwości wizytujących wzbudza także praktyka dokonywania przez personel MOW kontroli osobistych nieletnich. Kontrola taka odbywa się w pokoju pielęgniarskim. Nieletnia nie musi zdejmować bielizny, ale musi rozpiąć stanik. Pracownicy BRPO przypominają w tym miejscu, że również w odniesieniu do kontroli osobistej, obowiązujące przepisy prawa nie wyposażają pracowników MOW w kompetencje do jej przeprowadzania.

Na uznanie zasługuje natomiast forma zapewnienia opieki przez ośrodek nieletnim ciężarnym i nieletnim matkom. W dniu wizytacji MOW pracownicy KMP otrzymali informację, iż 4 wychowanki placówki mają dzieci. Dwie z nich zostały urlopowane, natomiast pozostałe wspólnie z dziećmi przebywają w ośrodku. Każda matka ma swój pokój wyposażony w łóżeczko dla małego dziecka, zabawki oraz niezbędne środki do sprawowania opieki nad dzieckiem. Wychowawcy oraz pozostałe wychowanki służą swoją pomocą i wsparciem. W przypadku zajścia nieletniej w ciążę pani dyrektor ośrodka nawiązuje współpracę z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie oraz sędzią wizytującym, aby znaleźć na terenie Czaplinka rodzinę zastępczą, która opiekowałaby się dzieckiem w chwili uczestniczenia nieletniej w szkole. W przypadku dwóch nieletnich matek przebywających w dniu wizytacji w ośrodku, rodziną zastępczą dziecka oraz opiekunem prawnym nieletniej byli pracownicy MOW, którzy zgłosili taką chęć. W trakcie trwania zajęć lekcyjnych sprawują opiekę nad dzieckiem, natomiast popołudniami dziecko przekazywane jest matce.

Taka praktyka umożliwia dziecku pozostawanie w ciągłym kontakcie z biologiczną matką. Kontakt ten jest chroniony prawnie oraz niezbędny dla prawidłowego rozwoju i budowania właściwych relacji pomiędzy matką i dzieckiem. Przyjmując *Konwencję o prawach dziecka* Polska zobowiązała się do respektowania jej zapisów, w tym art. 9 §3, w którym mowa o tym, że Państwa-Strony będą szanowały prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka.

Przedstawiciele KMP uważają, że sytuacja prawna nieletnich i ich dzieci po urodzeniu, nie jest właściwie uregulowana w obowiązujących w Polsce przepisach. Mając na uwadze fakt, iż nieletnie często pochodzą z rodzin dysfunkcyjnych, nie mogą one pełnić funkcji rodzin zastępczych. Nieletnie nie mogą również samodzielnie decydować o losie urodzonego dziecka. Często zatem dochodzi do rozdzielenia nieletniej i jej dziecka, co na pewno nie służy żadnej ze stron. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, sytuacja nieletnich w ośrodkach resocjalizacyjnych będących w okresie ciąży, jak i po urodzeniu dziecka, wymaga zmian systemowych, tak aby nieletnie i ich macierzyństwo i rodzicielstwo rzeczywiście pozostawało pod opieką i ochroną Rzeczypospolitej Polskiej. Wydaje się, iż placówki resocjalizacyjne powinny dysponować na wzór jednostek penitencjarnych domami dla matki i dziecka, w których mogłyby one przebywać w określonych warunkach i w sytuacji uregulowanej prawnie ze swoimi dziećmi. Tym bardziej przyjęta w MOW praktyka jest przez pracowników BRPO wysoko oceniana.

7. Dyscyplinowanie

Zasady nagradzania i karania określa zarówno Statut, jak i System nagród i kar w MOW w Czaplinku. Katalog nagród i środków dyscyplinarnych zawarty w Statucie nie jest jednak tożsamy z katalogiem znajdującym się w Systemie, który jest bardziej rozbudowany. W ocenie przedstawicieli KMP kwestia ta powinna być uregulowana w jednolity sposób w tych dwóch dokumentach.

Ponadto należy podkreślić, iż zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), przepisy wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:

- (a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;
- (b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;
- (c) władzę właściwą do wymierzania kar;
- (d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań (Zasada 68).

W tym miejscu przedstawiciele KMP zauważają, że w Statucie oraz Regulaminie wychowanka znajdują się kary, których nie został określony czas trwania (np. „czasowe pozbawienie przywilejów” - § 31 pkt 2 ppkt 4 Statutu, „zakaz wyjść poza ośrodek z grupą” – pkt 10 Systemu nagród i kar, „brak możliwości reprezentowania ośrodka na zewnątrz – pkt 15 Systemu, „wyłączenie wychowanka z imprez organizowanych w placówce i poza nią” – pkt 11 Systemu, etc.). W związku z powyższym pracownicy KMP rekomendują uzupełnienie Statutu i Systemu nagród i kar wychowanka o wskazanie czasu trwania wymierzonych środków dyscyplinarnych.

Zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudził także zapis w Statucie przewidujący udzielenie kary w postaci *przeniesienia wychowanka do innej placówki* (§ 31 pkt 2 ppkt 5 Statutu). Przeniesienie do innego ośrodka, zgodnie z § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym* (Dz. U. z 2011 r. Nr 296, poz.1755), może nastąpić wyłącznie w trybie wychowawczym. W piśmie do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 20 czerwca 2012 roku, podkreślił to także Minister Edukacji Narodowej, oznajmiając, że nie jest właściwe traktowanie tego instrumentu jako kary statutowej (DZSE-2-EM-040-20/2012). Zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich *w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami*

alternatywnymi tego typu kara nie powinna być stosowana (Zalecenie 97: *Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*). Kierując się treścią tego zalecenia, przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że nieletni mogą być przenoszeni między placówkami, kiedy początkowe kryteria dla umieszczenia ich lub dalsze propagowanie reintegracji społecznej mogą być realizowane w bardziej skuteczny sposób w innej instytucji lub kiedy poważne ryzyko w zakresie bezpieczeństwa sprawia, że transfer taki jest nieodzowny. Przedstawiciele KMP uważają zatem, że wnioskowanie o przeniesienie do innej placówki nie powinno być wskazane w katalogu kar wymierzanych przez personel MOW.

Zastrzeżenia pracowników BRPO wywołały również kary w postaci pracy na rzecz grupy wychowawczej lub ośrodka (§ 31 pkt 2 ppkt 3 Statutu) lub przydział dodatkowych obowiązków (pkt 7 Systemu nagród i kar). Tymczasem, zgodnie m.in. z Regułą 67 (Rezolucja 45/113) *praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej*. Podkreślając, iż stosowanie tego typu kar może doprowadzić do wykształcenia się w świadomości młodego człowieka negatywnego nastawienia do pracy, pracownicy KMP zalecają rezygnację z ich stosowania.

Jednocześnie przedstawiciele KMP zwracają się z prośbą o wyjaśnienie, na czym polega kara w postaci „wyłączenia z działalności w Samorządzie Wychowanek” – pkt 12 Systemu nagród i kar, podczas gdy w § 15 Statutu jest mowa o tym, że samorząd tworzą wszystkie wychowanki ośrodka. Poza tym w Regulaminie MOW w Czaplunku działanie w samorządnie jest wymienione jako jedno z praw nieletniej (pkt I, ppkt 9 Regulaminu).

Zarówno Statut, jak i System nagród i kar zawiera informację, że wychowanka w ciągu 7 dni ma prawo odwołać się od wszelkich decyzji podejmowanych w jej sprawie do Dyrektora MOW i wszelkich instytucji powoływanych do pomocy dzieciom.

8. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki wychowanek reguluje Statut ośrodka oraz Regulamin MOW w Czaplunku. Pozytywnie należy ocenić czytelne i zrozumiałe przedstawienie katalogu praw i obowiązków nieletnich zawartych w tych dwóch dokumentach, jednakże nie są one tożsame ze sobą. Przykładowo w Regulaminie wymieniono m.in. prawo do utrzymywania systematycznego kontaktu z rodziną (pkt I, ppkt 5 Regulaminu) oraz prawo do codziennych 2-godzinnych zajęć na świeżym powietrzu (pkt I, ppkt 3 Regulaminu). Prawa te jednak nie znajdują się w katalogu zawartym w Statucie. Przedstawiciele KMP rekomendują zatem ujednolicenie zapisów Statutu z Regulaminem w zakresie praw i obowiązków nieletnich.

W Statucie ośrodka został określony tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanka, o czym mówi § 8 pkt 2 Załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Edukacji

Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. z 2015 r. Nr 52, poz. 466) oraz odwołania się od kary (§ 8 pkt 3 Załącznika). Dodatkowo na terenie placówki znajdują się skrzynka skarg anonimowych, co przedstawiciele KMP uznają za dobrą praktykę.

Nowoprzybyły wychowanek zostaje zapoznany ze swoimi prawami i obowiązkami oraz z Regulaminem MOW, co potwierdza czytelnym podpisem.

Informacje dotyczące codziennych spraw ośrodka oraz adres do Rzecznika Praw Dziecka, są wywieszane na korytarzach. Reprezentanci KMP zalecają uzupełnienie tych informacji o wykaz danych teleadresowych innych instytucji stojących na straży praw człowieka. Wśród adresów instytucji, do których wychowanki mogłyby zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw wizytujący proponują umieścić Rzecznika Praw Obywatelskich [wraz z numerem bezpłatnej infolinii 800 676 676, działającej w godzinach 10.00 – 18.00 (poniedziałki) i 8.00 – 16.00 (wtorek-piątek)], sędziego rodzinnego oraz Helsińską Fundację Praw Człowieka.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wychowanka może utrzymywać kontakty ze światem zewnętrznym poprzez odwiedziny, korespondencję oraz rozmowy telefoniczne.

Procedura odwiedzin wychowanek w MOW zawiera dokładne wskazówki co do sposobu ich udzielania oraz ewentualnych ograniczeń, znajdujących odzwierciedlenie w przepisach prawnych. Odwiedziny mogą odbywać się w soboty, niedziele i święta lub w inne dni tygodnia w godzinach 10.00-18.00. W uzasadnionych przypadkach goście mogą skorzystać z noclegu na terenie placówki, po wcześniejszym uzyskaniu zgody Dyrektora MOW. Podczas odwiedzin wychowawcy starają się nawiązać kontakt z rodzinami dziewcząt, przekazują informacje o przebiegu i efektach procesu resocjalizacyjno-wychowawczego i postępkach w nauce. Nieletnie mogą być odwiedzane również przez osoby spoza rodziny.

Dobrą praktyką jest przekazywanie rodzicom informatora, który zawiera szereg ważnych informacji na temat pobytu nieletniej w MOW, a także numery telefonów oraz godziny, w których można dzwonić do wychowanek.

W placówce jest możliwość otrzymania 3-godzinnej przepustki na samodzielne wyjścia poza teren MOW. O pierwszą taką przepustkę wychowanka może się ubiegać po upływie 3-miesięcznego okresu pobytu. Procedura udzielania takich przepustek informuje, że wychowanka może otrzymać zgodę na jednorazowe wyjścia lub stałe przepustki (możliwość najwyżej 2 dni w tygodniu).

Wychowanki mogą być urlopowane do domu rodzinnego, opiekunów lub krewnych, za zgodą sądu rodzinnego. Do wydania przepustki wymagane jest (prócz zgody sądu) pisemne zobowiązanie rodziców do zapewnienia wychowance należytej opieki w czasie urlopu i jej terminowego powrotu do ośrodka oraz pozytywna opinia o zachowaniu wychowanki w ośrodku.

Zgodnie z zapisami Statutu wychowanka nie może posiadać na terenie ośrodka telefonu komórkowego oraz innego urządzenia nagrywającego dźwięk i obraz. Po stwierdzeniu posiadania telefonu jest zabezpieczany w depozycie. Kontakt telefoniczny może zatem odbywać się przy użyciu telefonów służbowych znajdujących się w poszczególnych grupach wychowawczych.

10. Prawo do ochrony zdrowia

W zakresie opieki zdrowotnej ośrodek należy do Zachodniopomorskiego Oddziału NFZ, wychowanki mają dobry dostęp do publicznej służby zdrowia. Konsultacje psychiatryczne odbywają się poprzez wizyty u lekarza specjalisty w Koszalinie w ramach NFZ (czas oczekiwania wynosi ok. 2-3 miesięcy). Nadzór i wszelkie czynności związane z umawianiem wychowanek na wizyty powierzone zostały jednemu z pracowników MOW. W placówce znajdują się karta wizyt lekarskich oraz cała dokumentacja medyczna. W aktach nieletnich znajdują się zgody rodziców lub opiekunów prawnych na leczenie. W placówce nie ma zatrudnionej pielęgniarki.

Badania wykonywane są w razie potrzeby, nie zaś od razu po przyjęciu. Po przyjęciu nowej nieletniej to wychowawca ocenia, czy podopieczna winna być przebadana przez lekarza, czy nie. W ocenie przedstawicieli KMP każdy nowy wychowanek winien być przebadany przez lekarza w pierwszych dniach pobytu, po przeprowadzeniu wstępnej oceny przez pielęgniarkę. Konieczna jest ocena stanu zdrowia, wykrycie ewentualnych schorzeń zwłaszcza w zakresie układu ruchu, krążenia i układu oddechowego, a także badania profilaktyczne.

Na potrzebę zapewnienia wychowankom badań profilaktycznych wskazują m.in. Zalecenia Komitetu: Zalecenie 71.: *Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia* oraz Zalecenie 75.: *Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia*. Istotną rolę badań profilaktycznych i edukacji zdrowotnej w placówkach dla nieletnich podkreśla także Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu

Traktowaniu albo Karaniu (CPT) w Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (99) 12]: *Rola służby zdrowia w każdym miejscu pozbawienia wolności nie powinna ograniczać się do leczenia pacjentów z dolegliwościami; powinna natomiast obejmować także zadania związane z medycyną społeczną i profilaktyką. W związku z tym Komitet pragnie podkreślić dwa aspekty o szczególnym znaczeniu dla nieletnich pozbawionych wolności, mianowicie kwestię odżywiania oraz zapewnienie edukacji zdrowotnej (par.41).*

W oparciu o przedstawione obserwacje przedstawiciele KMP uznali, iż wskazanym byłoby zatrudnienie w ośrodku pielęgniarki, która koordynowałaby wszystkie sprawy związane z opieką medyczną, prowadziła wstępne oceny, współpracowała z lekarzem rodzinnym, zajmowała się gospodarką lekami, przygotowywała odpowiednie dawki leków etc. Takie rozwiązanie byłoby bardzo pomocne w codziennej pracy placówki oraz w monitorowaniu stanu zdrowia nieletnich.

11. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Praca wychowawcza w poszczególnych grupach oparta jest o roczny plan pracy, w którym znajdują się wytyczne do działań m.in. w zakresie: realizowania obowiązków szkolnego, diagnozy sytuacji wychowanki, terapii problemów wychowanek, współpracy ze środowiskiem rodzinnym, eliminowania niewłaściwych postaw.

Plan Pracy MOW na rok szkolny 2014/2015 zakładał udział wychowanek w licznych uroczystościach i imprezach, m.in. ognisku integracyjnym, narodowym czytaniu Trylogii H. Sienkiewicza, akcji charytatywnej na rzecz osób niepełnosprawnych, konkursie fotograficznym, recytatorskim i innych. W placówce odbyło się również spotkanie z położną (pogadanka) oraz zajęcia dotyczące profilaktyki zdrowotnej. W MOW w 2014 r. działało 16 kół zainteresowań.

Każda wychowanka ma założony tzw. indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, który tworzony jest przez pracowników ośrodka zaraz po przyjęciu nieletniego do placówki. Przewiduje on zadania i cele w funkcjonowaniu nieletniej w różnych obszarach. W ocenie przedstawicieli KMP dokumentacja ta jest prowadzona bardzo dobrze, bez pominięcia najważniejszych zagadnień.

Raz w tygodniu (2 godziny) prowadzona jest socjoterapia. Wychowanki mają również zapewnioną właściwą opiekę psychologiczną i pedagogiczną. Mogą korzystać z różnych form terapii, gdyż MOW współpracuje z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, poradnią zdrowia psychicznego i innymi organizacjami.

Pracownicy KMP uznali, że praca wychowawcza w ośrodku realizowana jest na wysokim poziomie.

Pozostając w obszarze oddziaływań wychowawczych i terapeutycznych, pracownicy BRPO zwracają się z pytaniem, czy w placówce organizowane są programy dostarczające wychowankom wiedzę na temat małżeństwa, rodzicielstwa i kształtowania kompetencji społecznych i indywidualnych związanych z pełnieniem ról społecznych - matki, żony (np. „Mama na 5!”).

12. Prawo do edukacji

Ośrodek prowadzi odpowiednie do wieku i potrzeb wychowanek formy kształcenia szkolnego. W skład ośrodka wchodzi: trzyletnie gimnazjum specjalne (Gimnazjum Nr 2 w Czaplunku) i I klasa zasadniczej szkoły zawodowej specjalnej (Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 w Czaplunku), gdzie wychowanki kształcą się w zawodzie kucharza. Uczennice ZSZ odbywają praktyki w Centrum Kształcenia Ustawicznego w Czaplunku. Dwie wychowanki uczęszczają natomiast do zasadniczej szkoły zawodowej, poza terenem ośrodka.

W dniu wizytacji funkcjonowały następujące klasy: II gimnazjum (15 uczennic), III gimnazjum (17 uczennic) oraz I ZSZ (8 uczennic).

Szkoła znajduje się w obrębie budynku. W jej ramach wyodrębniono 3 sale lekcyjne oraz salę informatyczną. Ich stan techniczny, czystość oraz wyposażenie w materiały edukacyjne zostały pozytywnie ocenione przez wizytujących. Zajęcia rekreacyjno – sportowe realizowane są w sali gimnastycznej (jej wyposażenie umożliwia prowadzenie zajęć fitness oraz grę w ping-ponga) lub na zewnątrz budynku.

13. Prawo do praktyk religijnych

Podczas rozmów z przedstawicielem KMP podopieczne wskazywały, że ich prawo do praktyk religijnych jest respektowane. Chętne mogą uczestniczyć we mszy św. odbywającej się w pobliskim kościele. Wychowanki w rozmowach z pracownikami KMP potwierdzały, że udział we mszy św. jest dobrowolny.

Rodzice dwóch podopiecznych nie wyrazili zgody na uczęszczanie ich córek na lekcję religii. W tym czasie zapewniane są im zajęcia wyrównawcze.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają **Dyrektorowi MOW w Czaplunku:**

1. przeprowadzanie wstępnych badań wszystkim nowoprzybyłym nieletnim;
2. rozważenie zatrudnienia pielęgniarki;
3. odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistych nieletnich;
4. odstąpienie od przeprowadzania badań na obecność alkoholu i narkotyków przez personel MOW;
5. zorganizowanie pomieszczenia, w którym w warunkach intymności i prywatności mogłyby się odbywać odwiedziny nieletnich;
6. usunięcie ze Statutu oraz Systemu nagród i kar środka dyscyplinarnego w postaci pracy oraz przenoszenia do innego ośrodka;
7. uzupełnienie Statutu i Systemu nagród i kar o wskazanie czasu trwania wymienionych w Raporcie środków dyscyplinarnych;
8. ujednoczenie zapisów Statutu z Regulaminem MOW w zakresie praw i obowiązków nieletnich oraz nagród i środków dyscyplinarnych;
9. uwzględnienie w przypadku przeprowadzania przyszłych prac remontowych lub budowlanych, dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
10. uzupełnienie informacji na tablicach ogłoszeń o wykaz danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka;
11. ponadto przedstawiciele KMP zwracają się do dyrektora placówki z prośbą o wyjaśnienie:
  - na czym polega kara w postaci „wyłączenia z działalności w Samorządzie Wychowanek” (pkt 12 Systemu nagród i kar);
  - czy w placówce organizowane są programy dostarczające wychowankom wiedzę na temat małżeństwa, rodzicielstwa i kształtowanie kompetencji społecznych i indywidualnych związanych z pełnieniem ról społecznych - matki, żony (np. „Mama na 5!”).